Ψ'ΗΦΙΣΜΑ

Ἐπὶ καθηγεμόνων Θεοφίλου Γρηγορίου τε καὶ Εὐστρατίου, τῶν ἐν τῷ κατὰ τὰς Κυδωνίας Ἑλληνομουσείῳ σχολαρχούντων, Ἐλαφηβολιῶνος ὀγδόῃ ἀπιόντος, οἱ ὑπογεγραμμένοι εἴπομεν ;

Ἐπειδὴ τὴν μὲν πατρῴαν ἀναλαβέσθαι φωνήν, τὴν δὲ χύδην καὶ ἀγοραίαν, ὡς πάντῃ ἀνοίκειον ἡμῖν τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ἀπογόνοις, παντὶ τῷ θυμῷ ἀπώσασθαι ἐφείμεθα, δεδόχθαι πᾶσιν ἡμῖν νόμον εἰσενεγκεῖν τόνδε, ὥσθ' ἡνίκ' ἂν συνῶμεν ἑλληνιστὶ πάντας ἡμᾶς συνδιαλέγεσθαι καταναγκάζειν.

ΝΟΜΟΣ

Ἐπιμελεῖσθαι ἕκαστον ἡμῶν Ἑλληνιστὶ ὅσον οἷόν τε συνδιαλέγεσθαι· ὅς δ' ἂν μὴ ἐθέλῃ τοῦτο, σελίδα Ὁμηρικὴν ἐνώπιον ἡμῶν ἱστάμενος ἀπαγγέλλειν ἀποτισάτω τίμημα

Οἱ ταῦτα ψηφισάμενοι.

Ἀγγελὴς	Ἀλκιβιάδης
Διδὸτ	Ἀνάχαρσις
Ἰωαννίκιος	Ἀριστείδης
Τζάνος	Ἐπαμεινώνδας κτλ.

φ ω. ι ζ.

Ἔτσι τὰ σκολειὰ ὅλο καὶ λογιώτατους ξεφουρνίζανε καὶ γιομίζανε τὴ Ρωμιοσύνη ἀπὸ νέους ποὺ εἶχανε βέβαια μεγαλη καρδιά, πολλὴ ἀγάπη στὴν πατρίδα μὰ κουκούτσι πραχτικὸ μυαλό. Οἱ προεστοὶ σὲ πολλὰ μέρη εἴδανε τὸ κακὸ ποὺ γινότανε καὶ γι' ἀφτὸ δὲν ἀφήνανε τὰ παιδιά τους νὰ πολυμάθουνε γράμματα, ὅπως εἴδαμε στὴ Χιό. Ἀλλοῦ ὅμως οἱ προεστοὶ ὑπνωτιστήκανε ἀπὸ τὴ σοφία ποὺ δείχνανε οἱ γραμματισμένοι καὶ τοὺς ἀκούανε σὲ πολλά. Οἱ νησιῶτες μάλιστα τόσο συνεπαρθήκανε ποὺ καὶ γιὰ τὰ ὀνόματα τῶν καραβιῶνε τους τοὺς δασκάλους ρωτούσανε καὶ γι' ἀφτὰ στὴν Ἀνώμη [illegible] τοῦμε τόσα ἀρχαῖα ὀνόματα στὰ καράβια.

Καὶ συνέβηκε ἕνα πολὺ παράξενο πρᾶμα· οἱ λογιώτατοι, τὸ πιὸ πολὺ παιδιὰ ἀπὸ παρακατιανὰ σπιτικά, περιφρονούσανε τοὺς προεστοὺς καὶ τὴν ἀριστοκρατία κ' οἱ προεστοὶ τοὺς σεβόντανε καὶ τοὺς ἀκούανε κ' ἔτσι χάνανε κάθε μέρα ἀπὸ τὰ χέρια τους τὴ δύναμή τους ποὺ ὡς τὰ τότες εἴτανε θεμελιωμένη ἀπάνου στὴν τάξη τους.

Ὁ λαός, μὲ τὴ φυσική του φρονιμάδα ξεχώρισε πολὺ καλὰ τί ἄξιζε ὁ ἕνας καὶ τί ὁ ἄλλος καὶ τὸ εἶπε πολὺ ὄμορφα στὴν παροιμία «Ἄκου τοῦ γέροντα βουλὴ καὶ παιδεμένου γνώση». Ἀπὸ τὸ γραμματισμένο μπορεῖς νὰ μάθῃς ἐκεῖνα ποὺ δὲν ξέρεις, μὰ συβουλὴ ἀπὸ τὸ γέροντα, τὸν κοτζάμπαση πρέπεις νὰ πάρῃς· ἐκεῖνος ξέρει νὰ σοῦ πῇ τί πρέπει νὰ κάνῃς καὶ πῶς νὰ φερθῆς.

Σὰ λεφτερώθηκε ἡ Ἑλλάδα οὔτε ἡ ἐπαρχιακὴ ἀριστοκρατία, οἱ πολιτικοί, ὅπως τοὺς λέγανε, μήτε ἡ στρατιωτική, οὔτε δηλ. οἱ κοτζαμπασῆδες, οὔτε οἱ κλέφτες, ὅπως νομίζουνε πολλοί, κυβερνήσανε. Κ' οἱ δυὸ ἀφτοὶ ἀφίσανε τοὺς γραμματισμένους νὰ τοὺς ὁδηγοῦνε· μὴ γνωρίζοντας ἀφτοὶ γράμματα καὶ μὴν μπορῶντας νὰ συζητήσουνε καὶ νὰ συντάξουνε ὅλους τοὺς νόμους ποὺ χρειαζότανε ἕνα κράτος ἀσύστατο ἀκόμα, ἀκολουθήσανε τυφλὰ καὶ μὲ σεβασμὸ τοὺς λογιώτατους κι ἀφήσανε νὰ τοὺς πάρῃ τὸ ρέμα. Συνεδριάζανε στὶς Βουλὲς καὶ στὶς Γερουσίες, ψηφίζανε νόμους καὶ συντάγματα μὰ χωρὶς νὰ ξέρουνε καλὰ καλὰ τί κάνουνε. Ὅταν ἔγινε τὸ πρῶτο σύνταγμα στὰ 1843, σὰν προτείνανε νὰ εἶναι οἱ γερουσιαστὲς ἰσόβιοι, ὁ Κριεζώτης χάλασε τὸν κόσμο μὴ θέλοντας νὰ τὸ παραδεχτῇ. Θαρροῦσε ὁ καϋμένος πὼς ἰσόβιο θὰ πῇ κληρονομικὸ κ' ἐπειδὴς εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ὁ γιός του δὲν εἶχε μυαλὸ φρόνιμο καὶ πραχτικὸ καὶ δὲν εἴτανε ἄξιος νὰ γίνῃ γερουσιαστής, δὲν ἤθελε νὰ ψηφίσῃ τέτοιο νόμο. Εἶδε κ' ἔπαθε ὁ Προβελέγγιος νὰ τοῦ δώσῃ νὰ καταλάβῃ τὸ πρᾶμα καὶ ἔτσι τὸ ψήφισε.

Οἱ λογιώτατοι βαλθήκανε μὲ μανία νὰ ξεκάμουνε ὅ,τι θύμιζε τὰ περασμένα. Ποτισμένοι ἀπὸ θεωρίες καὶ πιστεύοντας πὼς ὅλα τὰ ξέρουνε θελήσανε νὰ κάμουνε τὸ Ρωμιὸ ἀρχαῖο *Ἕλληνα*. Καὶ γι' ἀφτὸ ἡ μόνη τους φροντίδα στάθηκε πῶς νὰ δώσουνε *ἀρχαῖα ὀνόματα σὲ καινούρια πράματα*. Κι ἀπὸ τότες, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ κεινοὺς ποὺ μᾶς γνωρίζουνε καλὰ καὶ μᾶς ἀγαποῦνε ἀληθινά, *κυβερνᾶ τὴν Ἑλλάδα ἡ γραμματική*.

(Στἄλλο φύλλο τελιώνει)

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Ἡ Μεγάλη Αὔρα—Σ. Σκίπη).

Ἀγαπητὲ φίλε,

Ἄργησα πολὺ νὰ σ' εὐχαριστήσω γιὰ τὸ βιβλίο καὶ πρέπει νὰ μὲ συγχωρήσῃς. Δὲ φημίζομαι γιὰ τὴν τάξη μου καὶ αὐτὸ σοῦ εἶναι γνωστόν. Ἀδυναμίες καὶ δουλειές.

Μοῦ ζητεῖς τὴ γνώμη μου, ἀλλὰ θὰ μπορέσω νὰ σοῦ ὁρίσω ἀκριβῶς αὐτὸ ποῦ θέλω νὰ πῶ ; Ἄκουσέ την ἐν τούτοις. «Ἡ Μεγάλη Αὔρα» δὲν εἶναι νομίζω, τὸ καλλίτερο ἀπὸ ὅσα ἔγραψες. Ἔχεις γράψει ὡραιότερα ποιήματα, ὅπου ἡ ὁρμή των καὶ ἡ τέχνη των μᾶς ἔχει πολὺ συγκινήσει. Τὰ ξέρουν ὅσοι διαβάζουν στὴν Ἑλλάδα. Πρέπει νὰ τὰ ξέρουν, ἂν διαβάζουν.

Τῆς Μεγάλης Αὔρας τὰ ποιήματα, μολονότι χτυποῦν δυνατότερα τὶς θύρες τοῦ Ἀγνώστου, δὲν εἶναι σὰν ἐκεῖνα Ἔχουν μεγαλείτερο θάρρος, ἀλλὰ ὀλιγώτερη μορφὴ καὶ συνέπεια. Δυσπιστῶ, καθὼς ξέρεις, εἰς τὰ μακρινὰ ταξείδια τῆς Ποιήσεως, ὅταν δὲν εἶναι πολὺ ὑπολογισμένα. Οἱ μικροί, ἀλλὰ δρομολογημένοι γῦροι μᾶς ὁδηγοῦν ἀσφαλέστερα μακρυά. Οἱ τελευταῖοι, καθὼς σοῦ εἶπα παραπάνω δὲν σοῦ εἶναι ἄγνωστοι καὶ μᾶς ἔδειξες τί ἀξίζουν.

Στὴ Μεγάλη Αὔρα, λόγου χάριν, τὸ «Τραγούδι τοῦ Ξένου» μὲ ὅλο τὸ πραγματικῶς σπουδαῖο δέσιμό του καὶ τὴ μεταλλικὴ στερεότητα καὶ ἠχηρότητα τῆς στιχουργίας του, δὲν μὲ συγκινεῖ. Διότι αὐτὸ τὸ ποίημα μόνο διατάσσει καὶ προφητεύει. Ἀπεναντίας τὸ «Τραγούδι τοῦ Ἀρρώστου» τὸ ὁποῖον εἶχα τὴν τιμὴ νὰ μοῦ ἀφιερώσῃς, εἶναι ποίημα μὲ ἀλήθεια, μὲ μορφὴ καὶ μὲ συνέπεια καὶ ὑποβάλλει συγκίνηση πραγματική. Θὰ εἶναι περιττὸ νὰ πῶ τίποτε γιὰ τὶς ὡραῖες στροφὲς τοῦ Νοσταλγοῦ ὅπου νομίζομε πὼς μᾶς τίς στέλνει μακρινὸς αὐλός. Καὶ γιὰ «τὴν Κόμη τῆς Βερενίκης» αὐτὴ τὴν ἐξαιρετικὴ ὁρμὴ τῆς ποιητικῆς σου νεότητος, τὴν ὁποίαν νὰ εἶσαι βέβαιος ποτὲ δὲν θὰ βρεθῆς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὴν ἀγαπήσῃς ὀλιγώτερο, ἔστω καὶ μετὰ πολλὰ χρόνια. Αὐτὰ θεωρῶ ποιήματα στὸ νέο σου βιβλίο.

Κοὶ τώρα τί σημασία νομίζεις ὅτι ἔχει αὐτὴ ἡ γνώμη ποῦ σοῦ γράφω ;

Φίλε μου, δὲν πρόκειται γιὰ ἕνα βιβλίο ποὺ ἐτύπωσες, οὔτε γιὰ τὴν ἐντύπωση ποῦ θὰ κάμῃ αὐτὸ σὲ ὡρισμένους ἀνθρώπους, συμφώνως πρὸς τὰ γοῦστα ποῦ ἔτυχε νὰ ἔχουν. Ὑπάρχει ἕνα γεγονὸς—ὅτι εἶσαι ποιητής. Εἰς τὴ νέα μος ποίηση, εἰς τὴν ὁποία βγαίνουν τόσα πολλὰ καὶ ἀξίζουν τόσα λίγα. ἔχεις σημειωθῆ μὲ ὅσα ἔγραψες. Ἠμπορεῖ «ὁ Γῦρος τῶν Ὡρῶν» καὶ «ἡ Μεγάλη Αὔρα» νὰ εἶναι (αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου) ταξείδια μὴ ἐπαρκῶς ὑπολογισμένα. Ἀλλὰ ὅταν σὺ μᾶς ἔχεις δώσει τὰ ἄλλα ποιήματα ποῦ ξέρουμε, ὅταν σὲ ὅλα ἀνεξαιρέτως — ὅπως καὶ στὸ νέο σου βιβλίο—ὑπάρχει μιὰ συνθετικὴ καὶ ρυθμικὴ ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ ὅπου θὰ τὴν ἐζήλευαν πολλοὶ τεχνῖτες τοῦ στίχου εἰς τὴν Ἑλλάδα. ἐπειδὴ πράγματι εἶναι ἀξιοσημείωτο πὼς δαμάζεις τὸ στίχο καὶ τὴ στροφὴ μὲ μεγάλη περιφρόνηση πρὸς πολλὲς τυραννίες, ὅταν δὲν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ σὲ κουράσῃ καὶ ὅταν ξέρουμε μὲ ποίαν Πίστη καὶ ἀφοσίωση πρὸς τὰ ἱερὰ γράμματα ἐννοεῖς νὰ περάσῃς ὅλους τοὺς μεταβατικοὺς σταθμοὺς — ἕνα βιβλίο σου καὶ μιὰ γνώμη γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ μικρὴ λεπτομέρεια γιὰ τὸ σύνολον τοῦ ἔργου σου. Μιὰ λύρα σὰν τὴ δική σου γλήγορα θὰ βρῇ τὸν τελειωτικὸ σταθμό.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ταξείδια της μὲ τὰ ὁποῖα ζητεῖ αὐτὸ τὸ τέρμα καὶ οἱ διάφοροι γῦροι της, καὶ τὸ σταμάτημά της εἰς ὅλες τὶς Σειρῆνες τῆς Τέχνης ποὺ συναντᾶ, καὶ τὰ λάθη της, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ποιήματα... Μήπως τὸ θεωρεῖς μικρό ;

Ὁ φίλος Βάρβογλης βάζει μιὰ γλυκύτατη μουσικὴ στὸ «Τραγοῦδι τοῦ Ἀγωγιάτη», τοῦ «Γύρου τῶν Ὡρῶν». Θυμᾶσαι αὐτοὺς τοὺς στίχους ; Ἀλλὰ τοὺς θυμώμαστε μεῖς.

Ἂν κρυφακούσῃς ἐδῶ στὰ Παρισινὰ πεζοδρόμια κανένα βράδυ, θὰ μάθῃς πόσες φορὲς μᾶς τριγυρίζει ὁ «Καμπανοκρούστης» σου. Αὐτὸ τὸ ποίημα πόσοι ἀπὸ μᾶς στὴν Ἑλλάδα δὲν θὰ ἤθελαν νὰ τὸ γράψουν τόσο ἁπλὸ καὶ τόσο ὑψηλό! Τέτοια πράγματα ἔσπειρες, ἐνῷ ἐδιάβαινες γρήγορα γιὰ νὰ πᾶς ἐκεῖ ποῦ ζητεῖς. Τέτοια καὶ ἄλλα ποῦ ἀνήγγειλαν τὸν ποιητή.

Δὲν εἶναι πολὺ σωστὸ ν' ἀκολουθοῦμε τὸν ποιητὴ εἰς τὰ ταξείδια του «κατὰ πόδας» καὶ εἰς κάθε σταθμὸ νὰ τοῦ παρουσιάζουμε τὴ γνώμη μας. Βέβαια νομίζω ὅτι «ἡ Μεγάλη Αὔρα» δὲν εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ζητεῖς. Ἀλλὰ κανένας ποιητὴς στὸν κόσμο δὲν ἐγύρισε νὰ δώσῃ λεπτομερῆ λόγον ἀπὸ ποῦ καὶ πῶς πηγαίνει. Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅ,τι ἐξεκίνησεν ἀφοῦ ἔδωσεν εἰς τὴν ἐποχήν του στίχους, ποῦ εἶναι ἀρκετὸ νὰ σημειώσουν τὴν ἀναχώρησή του - καὶ πηγαίνει.... Πρέπει νὰ μένουμε στὴν παραλία καὶ νὰ περιμένουμε τὸ γυρισμὸ τοῦ Ἀργοναύτη, ὅταν μάλιστα ξέρουμε πὼς εἶναι γενναῖος. Ἀμφιβολία δὲν ἔχω πὼς τὸ πλοῖο σου θὰ γυρίσῃ μὲ ἄσπρα πανιὰ καὶ μὲ λαμπρὰ λάφυρα.

Σὲ φιλῶ καὶ σ' εὐχαριστῶ

Παρίσι *Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ*

ΤΗΣ «ΑΥΓΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΕΙΛΙΝΟΥ»

Τοῦ ποιητῆ Τώνη Χρηστίδη

I

Ἀχολογᾶν τοῦ δειλινοῦ τὰ σήμαντρα, καὶ πέρα
ψυχομαχᾶν οἱ ἀντίλαλοι στὰ δροσερὰ λαγκάδια·
γυρνοῖν στὶς μάντρες οἱ βοσκὲς βαρᾶ γλυκὰ ἡ φλογέρα
τοῦ πιστικοῦ ποὺ σαλαγᾶ τὰ βραδυνὰ κοπάδια.

Ὁ παραγιὸς παίρνει τὰ ζᾶ καὶ πάει νὰ τὰ ποτίσει,
καλησπερίζουνται οἱ καλὲς μὲ τοὺς καλοὺς χωριάτες.
Μιὰ κοπελιὰ ξεπρόβαλε τρεχάτη ἀπὸ τὴ βρύση
καὶ σκόρπισαν τοῦ παραγιοῦ τὰ ζᾶ μέσα στὶς στράτες.

II

Τὰ πρωτοβρόχια δρόσισαν τὶς θερινὲς τὶς κάψες,
οἱ συννεφιὲς θαμπώσανε τὸ γαλανὸν αἰθέρα,
μιὰ βλέπει ὁ ἥλιος τὰ βουνά, καὶ μιὰ τοὺς κάμπους πέρα
Ἀλήθεια! τί γρυνιάρικες τοῦ φθινοπώρου οἱ κλάψες.

Τὰ χελιδόνια στὶς φωλιὲς γύρω φτεροκοπᾶνε
καὶ γιὰ ταξίδι μακρινὸ λὲς κ' ἔχουν πανηγύρια,
οἱ χωριανοὶ μαζέβουνε τὰ ξοχικὰ τσαντήρια·
πόσοι καημοὶ γεννήθηκαν, καὶ πόσες λύπες πᾶνε!..

III

Ἀγνάντια ξεπροβάλανε ὁμάδι οἱ ψαροπούλες
μὲ τὰ βαμένα τὰ πανιά, τὰ δίχτυα τὰ λερά,
ἀπὸ τὸ μῶλο πρόσχαρες κινήσαν οἱ βαρκούλες,
βούτηξ ὁ ἥλιος· χρύσωσαν τὰ σύθαμπα νερά.

Καὶ νά!...τὰ ψάρια χρυσαφιὰ γεμίζουν τὰ πανέρια,
τὰ κουβαλᾶν ξυπόλυτα βρεμένα τὰ παιδιὰ
διαρμύζουν τὶς ἀρματωσιὲς τὰ ροζιασμένα χέρια
καὶ στὴν κουβέρτα ἁπλώνουνε κουλοῦρες τὰ σκοινιά.

Σμύρνη *ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ*

Τ' εἶχες, δεντρί μου, κ' ἔπεφτες, τ' εἶχες καὶ ξερριζώθης ;
ἐγὼ καλὰ σὲ πότιζα χειμῶνα καλοκαῖρι,
τὸ καλοκαῖρι μὲ νερὸ καὶ τὸ χειμῶνα μόσκο
καὶ στὴν καρδιὰ τοῦ χειμωνιοῦ κρατὶ ξεδιαλεμένο.